

BÁNK JÓZSEF MINT A BUDAPESTI HITTUDOMÁNYI KAR KÁNONJOGI TANSZÉKÉNEK VEZETŐJE*

SZUROMI Szabolcs Anzelm O.Praem.
intézetvezető egyetemi tanár (PPKE JÁK)

1. Bevezetés

A Pázmány Péter esztergomi bíboros-érsek (†1637) által alapított egyetem Hittudományi Kara 2015-ben ünnepelte fennállásának 380. évét.¹ A Hittudományi Kar keretében az egyes időszakokban folyó kánonjogi oktatás jelentőségének és kiemelkedő színvonalának bemutatása lehetséges lenne az egyes tanszékvezetők kutatói és oktatói tevékenységének kronologikus felsorolásán keresztül.² Sőt, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi és Jog- és Államtudományi Kara együttműködésében az Apostoli Szentszék 1996. november 30-án fakultási jogú Kánonjogi Intézetet alapított, amelynek egyik pillére a Hittudományi Kar Kánonjogi Tanszéke. Az új intézet további kánonjogi professzorok munkájával egészítette ki a kánonjogtudomány

* *Bánk József érsek-püspök kánonjogászai munkája* címmel a *Jogtörténeti Szemle* 2 (2009) 58–60-ban megjelent tanulmányunk átdolgozott változata. Elhangzott 2015. október 14-én, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem alapításának 380. évfordulójának tiszteletére, annak Hittudományi Karán, a *Pázmány Napok* konferencia-sorozat keretében. A kutatást az OTKA K 106300 és a KAP-3.6-14/003 program támogatta.

¹ A Hittudományi Kar történetéről részletesen vö. HERMANN E. – ARTNER E.: *A hittudományi kar története 1635–1935*. Budapest, 1938.; TÖRÖK J. – LEGEZA L.: *A Hittudományi Kar története 1635–1999*. Budapest, 1999.; SZUROMI SZ. A.: Az egyházi oktatás és kutatás a pesti egyetem szemináriumi rendszerének létrejöttétől. In: *Studia dedicata seminariis universitatis. Tanulmányok az egyetemi szemináriumokról*. (Bibliotheca Iuridica, Miscellanea 19) Budapest, 2006. 140–148.

² Csak a 20. századi maradandó kánonjogi munkát végző tanszékvezetőket említve: Hanuy Ferenc (1908–1923); Baranyay Jusztin O.Cist. (1925–1942); Erdő Péter (1988–2002); Kuminetz Géza (2002–2009); vö. TÖRÖK–LEGEZA i. m.44.; *Az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye névtára és évkönyve 2007 – Schematismus statusque Archidiocesis Strigoniensis-Budapestinensis anno Domini MMVII*, Budapest, 2007. 481–482.; SZUROMI SZ. A.: *Magyar kánonjogi bio-bibliográfia*. 2014.³ (javított, bővített változat), elérhető: <http://www.kjpi.ppk.hu/bio.html>

egyetemi szintű művelését Magyarországon.³ Ennek ellenére az alábbiakban, a számos meghatározó kánonjogtudós munkájának jellemzése helyett, mindössze a 20. századi magyar kanonisztika egyik legfontosabb személyiségén, valamint nemzetközileg is el-
 évülhetetlen szerepén keresztül szeretnénk rávilágítani a magyar kánonjogtudomány és a budapesti kánonjogi képzés széles körben elismert, figyelemreméltó, mindmáig meghatározó és nélkülözhetetlen eredményeire.

A CIC (1917) átdolgozására 1963. március 28-án alakult meg a Pápai Kódexre-
 víziós Bizottság, amelyet először Pietro Ciriaci bíboros, majd Pericle Felici bíboros vezetett. Az új Egyházi Törvénykönyv 1980. június 29-re teljessé vált schemájának véleményezését követően, II. János Pál pápa (1978–2005) újabb tagokat nevezett ki a Bizottságba az egész egyházból, köztük a magyar Bánk József érsek-püspököt,⁴ aki már 1966-tól a Bizottság konzultoraként tevékenykedett.⁵ Ezzel, Csernoch János⁶ és Serédi Jusztinián⁷ után, újabb nemzetközileg elismert magyar kánonjogtudós működ-
 hetett tevékenyen közre az egyetemes egyházjog kodifikációs munkálataiban.⁸

2. Életrajzi adatok

Bánk József a Heves megyei Adácson született 1911. január 26-án. A középiskolát Gyöngyösön majd Esztergomban, küsszeminaristaként végezte. 1931-től a budapesti *Központi Szeminárium* növendéke volt, így teológiai tanulmányait a *Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán* folytathatta, ahol ekkor Baranyai Jusztin O.Cist. vezette a Kánonjogi Tanszéket.⁹ Bánk József az ő előadásai hatására szerette meg a kánonjog tudományát.¹⁰ Miután 1936. június 21-én Serédi Jusztinián bíboros pappá szentelte, 1936. november 7-én teológiai doktorrá avatták; disszertációja *Faulhaber Mi-*

³ Sz. A. SZUROMI: *Il quindicesimo anniversario dell'Istituto di Diritto Canonico "ad instar facultatis" dell'Università Cattolica Pázmány Péter*. In: Sz. A. SZUROMI (a cura di): *Il quindicesimo anniversario dell'Istituto di Diritto Canonico "ad instar facultatis" dell'Università Cattolica Pázmány Péter*. Budapest, 2011. 5–7.

⁴ *Communicationes*, 13., (1981) 261.; vö. SZUROMI Sz. A.: Kánonjogtudomány és kodifikáció (Megjegyzések a latin egyházjog kodifikációjához). *Iustum Aequum Salutare*, IV/2. (2008) 83–92.

⁵ ERDŐ P.: Bánk József érsek-püspök emlékére. *Kánonjog*, 4. (2002) 73–77., különösen 74.

⁶ ERDŐ P.: Csernoch János szerepe az 1917-es kodifikációban. In: BEKE M. (szerk.): *Szentjeink és nagyjaink Európa kereszténységéért*. (Miscellanea Ecclesiae Striginiensis I) Budapest, 2001. 199–203.; ERDŐ P.: Csernoch XI. János. In: BEKE M. (szerk.): *Esztergomi érsekek 1001–2003*. Budapest, 2003. 385–389.

⁷ ERDŐ P.: Serédi Jusztinián. In: BEKE (szerk., 2003) i. m. 389–393.; SZUROMI Sz. A.: Serédi Jusztinián (1884–1945). In: HAMZA G. – SIKLÓSI I. (szerk.): *Magyar Jogtudósok*. V. (Bibliotheca Iuridica. Publicationes Cathedralarum LV) Budapest, 2015. 132–141.

⁸ ERDŐ P.: *Az egyházjog forrásai, történeti bevezetés*. (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae I/1) Budapest, 1998. 240–248.

⁹ ERDŐ P.: *Huszdik századi magyar egyházjogászok az európai kölcsönhatások összefüggésében*. In: BEKE M. – BÁRDOS I. (szerk.): *Magyarok Kelet és Nyugat metszéspontján*. Esztergom, 1994. 365–378., különösen 374. SZUROMI Sz. A.: Baranyai Jusztin O.Cist. a pesti jogi kar utolsó egyházjogi tanszékvezetője. *Iustum Aequum Salutare*, XII/1., (2016) 199–206.

¹⁰ Tisztelegesen legeltette a báránykakat. A 90 éves Bánk József érsek-püspök köszöntése. Új Ember, LVII/4. (2740) [2001. 01. 18.].

hály müncheni érsek és Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök hitszónoki méltatása címmel született meg.¹¹ Kánonjogi tanulmányokra főpáosztora Rómába küldte, ahol 1936 és 1939 között volt az *Institutum Pontificium Utriusque Iuris* (vö. *Inst. Apollinaris*) hallgatója, amely időszakot megszakított egy rövid ideig tartó kápláni szolgálat Esztergom-Vízivárosban (1938. szeptember 1 – 1939. január 10-ig).¹² Kánonjogi doktori fokozata megszerzése után 1939-ben visszatért Rómából Esztergomba, ahol először az Érseki Hivatalban dolgozott, majd érseki levéltáros, 1940-től az Érseki, 1942-től pedig a Prímási Főszentszék jegyzője. 1943. augusztus 7-én vette át a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Kara megüresedett Kánonjogi Tanszékének a vezetését, amelyet 1964-ig látott el.¹³ Ő volt a Hittudományi Kar dékánja az 1949/50-es tanévben, amikor az Alkotmány 54. §-a nyomán és az Elnöki Tanács 1950. évi 23. törvényerejű rendelete értelmében, 1950. augusztus 30-án leválasztották a Hittudományi Kart a pesti egyetemről, amely így Hittudományi Akadémia néven folytatta tovább a római katolikus teológia felsőfokú képzését.¹⁴

3. A kánonjog tudományos művelése

Bánk József kánonjogászai tevékenysége szorosan kötődött a budapesti kánonjogi katedrához. Éppen ezért tudományos munkássága nem a kánonjog egyetlen ágára korlátozódott csupán. Számos publikációja közül kiemelkedik két terjedelmes kézikönyve: az egykötetes és Rómában napvilágot látott *Connubia canonica*¹⁵ és a kétkötetes budapesti kiadású *Kánoni jog*.¹⁶ E két monumentális munkája mellett több kisebb terjedelmű művet adott közre, akár a magyar partikuláris kánonjogot,¹⁷ az egyházjog általános normáinak területét,¹⁸ az egyház hierarchikus felépítését,¹⁹ a világi intézményeket

¹¹ SOMORJAI Á.: *A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának disszertációi (1863–1993)*. [Studia Theologica Budapestinensia 9] Budapest, 1993. 20 (n. 73).

¹² TÜRÁNYI L. (szerk.): *Magyar katolikus Almanach 1984*. Budapest, 1984. 377–379.

¹³ VÖ. BEKE M.: *Az Esztergomi (Esztergom-Budapesti) Főegyházmegye papsága 1892–2006*. Budapest, 2008. 54–55.

¹⁴ BÁNK J.: Kinek a jogán tanítanak a Hittudományi Karon a professzorok? *Magyar egyháztörténelmi vázlatok*, I. (1989) 177–194, különösen 191–192.

¹⁵ J. BÁNK: *Connubia canonica*. Romae, 1959.

¹⁶ BÁNK J.: *Kánoni jog*. Budapest, I. kötet: 1960., II. kötet: 1963. [a továbbiakban I. kötet: BÁNK (KJ 1960); II. kötet: BÁNK (KJ 1963)]

¹⁷ BÁNK J.: *Cimzetes apátok és prépostok újabb jogi helyzete Magyarországon*. Budapest, 1941. (klny. *Notter Antal emlékkönyv*); J. BÁNK: *De personis moralibus ecclesiasticis in iure Hungariae civili*. Roma, 1943.; BÁNK J.: A káptalani „dignitas” fogalma. *Theologia*, 10., (1944) 348–367.; BÁNK J.: *A káptalani méltóságok Magyarországon*. Budapest, 1945.

¹⁸ BÁNK J.: XXIII. János pápa jogalkotása. *Vigilia*, 29., (1964) 321–326.; BÁNK J.: Pápai enciklikák és jelentőségük. *Vigilia*, 47., (1982) 593–595.

¹⁹ BÁNK J., *Egyházi jog. Az egyházi alkotmányjog alapjai*. Budapest, 1958.

(*institutum saeculare*),²⁰ vagy akár a kánoni házasságjogot érintő kérdésekben.²¹ Írásainak másik önálló – és meghatározó – területe volt Serédi Jusztinián kánonjogászai tevékenységének a bemutatása. Ezzel elsődlegesen arra törekedett, hogy részletesen ismertesse Serédinek az 1917. május 27-én XV. Benedek pápa által kihirdetett *Codex iuris canonici* kodifikációs munkálataiban, és a törvényt magyarázat segédeszközeként megjelent kilenc kötetes forrásgyűjtemény összeállításában végzett alapvető munkáját.²² A *Codicis iuris canonici fontes*²³ VII. kötetének 1935. június 29-én keltezett előszavában Serédi szerepe a gyűjtemény megszületésében egyértelművé vált,²⁴ amit Bánk József 1958-ban kiadott *Egyházi jog* című műve lelegején így foglalt össze: „Ebben az évben ünnepli a Világegyház az Egyházi Törvénykönyv hatálybalépésének negyvenedik évfordulóját. [...] most már köztudomású, hogy az Egyházi Törvénykönyv nagyrészt, annak kilenc kötetes hatalmas forrásgyűjteménye [...] pedig kizárólag Serédi Jusztinián, magyar bíborosérsek műve.”²⁵

4. Az első kodifikáció

Ha szemügyre vesszük kétkötetes kézikönyvét – amit a CIC (1917)-hez készített, és amellyel a szó sajátos értelmében iskolát teremtett Magyarországon a kánonjog művelése és alkalmazása terén –, akkor egy széles látókörű, a különböző korok kánoni jogforrásait alaposan és magabiztosan ismerő, a kánonjog rendszerét, a *Codex iuris canonici* keletkezését és szerkezetét értő, az egyetemes és részleges jog egymáshoz való viszonyát kristálytiszttan bemutató, a jogalkotás, jogalkalmazás és az egyház mindennapi életének szoros kapcsolatát kiegyensúlyozottan átlátó kánonjogtudós alakja rajzolódik ki előttünk. Látható a nemzetközi – mértékadó – szakirodalomban való alapos tájékozottsága, az 1959. május 17-én egyetemi rangra emelt Lateráni Egyetemen tanultakra jellemző érvelési stílus, továbbá a latin és a német nyelv magas szintű művelése. A *Kánoni jog* I-II. hat könyvre osztva tárgyalja anyagát, melyek közül három az első, három pedig a második kötetben került kifejtésre. Az 1960-ban megjelent első kötet a *Bevezetés a kánoni jogba* (I: 15–103.); *A kánoni jog forrásai* (II: 105–393.); és a *Személyi jog* (III: 395–752.) területét öleli fel. Az 1963-ban kiadott második kötet az *Igazgatási jog* (IV: 15–407.); az *Eljárásjog* (V: 409–651.); végül a *Büntetőjog*

²⁰ XII. PIUS: *Provida Mater kezdetű apostoli konstitúciója a tökéletesség megszerzésére*. (ford. és bevezetővel ellátta BÁNK J.) Budapest, 1958.

²¹ BÁNK J.: *Törvényesítés a kánonjogban*. Budapest, 1944. (klny. *Egyházi Lapok*, 1944. 8–12.); BÁNK J.: *A kényszerházasság*. Budapest, 1945.

²² J. BÁNK: De Iustiniano Card. Serédi. *Monitor Ecclesiasticus*, 81., (1956) 463–481.; J. BÁNK: Kardinal Serédi der Kanonist. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung*, 44., (1958) 209–336.; J. BÁNK: Norme a Iustiniano Card. Serédi conscriptae de Fontibus CIC edendis. *Monitor Ecclesiasticus*, 83, (1958) 315–353.; BÁNK J.: Serédi bíboros, mint jogtudós. *Vigília*, 23., (1958) 87–92.; BÁNK J.: Serédi, a kánonjogász. *Vigília*, 49., (1984) 808–816.; BÁNK J.: *Serédi bíboros fiatal éve*i Rómában 1908–1927. Budapest [1997].

²³ P.GASPARRI – I. SERÉDI: *Codicis iuris canonici fontes*. I-IX. Romae, 1923–1939.

²⁴ BÁNK (KJ 1960) i. m. 221–228.

²⁵ BÁNK (1958) i. m. 3; vö. SZUROMI i. m.(2015) 131–141., különösen 136–140.

(VI: 653–876.) kérdéskörét mutatja be részletesen. Nyilvánvaló tehát, hogy a két kötet felépítése szorosan követi a CIC (1917) tartalmi beosztását, amint arra műve előszavában a szerző is kifejezetten utal.²⁶ Figyelemreméltó ekkleziológiai megalapozást találunk a *Bevezetés a kánoni jogba* című első könyv I. fejezetében, melyben Bánk az egyetemes egyházzól,²⁷ annak fogalmáról,²⁸ jellemző tulajdonságairól,²⁹ az „egyház” kifejezés terminológiájáról,³⁰ valamint a hit és a jog egyháza közötti azonosságról,³¹ az egyházi hatalomról (vö. tanítói, megszentelői, és kormányzati hatalom),³² továbbá a keleti egyházzól és a rítusokról értekeznek.³³ Ezek az oldalak világosan, letisztultan – a kötet kiadása után összeült II. Vatikáni Zsinaton komoly szerepet kapó teológiai véleményeket előkészítő szerzőkre és véleményeikre is reflektálva – és közérthetően világítják meg az egyház intézményes működésének lényeges sajátosságait, annak teológiai és jogi összefüggéseit. Hasonlóan fontos a jog, a természetjog, és a kánoni jog fogalmának és felosztásának pontos – a jogelmélet legnevesebb klasszikus képviselőinek véleményét felsorakoztató – kifejtése a II. fejezetben.³⁴ Itt, a kánonjogtudomány fejlődésének bemutatásakor, nemcsak a sajátos kánonjogi módszer kialakulását, a kánoni joganyag hagyományos felosztásának tematikáját (vö. *iudex, iudicium, clericus, connubia, crimen*), és a kánonjog segéd tudományait mutatja be, hanem a kánonjogi irodalom tárgyalásakor külön kitér a kánonjog magyarországi irodalmára.³⁵ A jogforrások történetének összegzéséhez – amelyre jelentős hatást gyakorolt Alphonse Van Hove³⁶ és Alphons M. Stickler³⁷, de különösen volt tanára, Bertrand Kurtscheid³⁸ forrástörténeti munkája – a legjobb kortárs kézikönyveket, monográfiákat, tanulmányokat és szövegkiadásokat használta fel a szerző, melyek megjelennek mind az alapos jegyzetapparátusban, mind az egyes alcímekben közölt részletes bibliográfiákban,³⁹ figyelmet szentelve a magyar partikuláris jogforrásoknak.⁴⁰ Ki kell emelnünk a IX. Gergely pápa (1227–1241) és a VIII. Bonifác pápa (1294–1303) által összegzett jogi alapelvek, azaz a *Regulae iuris* felsorolását. Előbbi tizenegy, utóbbi nyolcvannyalc rövid jogelvet

²⁶ BÁNK (KJ 1960) i. m. 3–4, (KJ 1963) i. m. 3–4.

²⁷ BÁNK (KJ 1960) i. m. 15–23.

²⁸ BÁNK (KJ 1960) i. m. 15–19.

²⁹ BÁNK (KJ 1960) i. m. 20–21.

³⁰ BÁNK (KJ 1960) i. m. 21.

³¹ BÁNK (KJ 1960) i. m. 21–23.

³² BÁNK (KJ 1960) i. m. 24–30.

³³ BÁNK (KJ 1960) i. m. 30–39.

³⁴ BÁNK (KJ 1960) i. m. 40–75.

³⁵ BÁNK (KJ 1960) i. m. 98–103.

³⁶ A. VAN HOVE: *Prolegomena ad Codicem iuris canonici*. (Commentarium Lovaniense in Codicem iuris canonici I/1) Mechliniae–Romae, 1945.²

³⁷ A. STICKLER: *Historia iuris canonici Latini. Institutiones academicae, I. Historia fontium*, Taurini, 1950. (repr. Romae 1985).

³⁸ B. KURTSCHIED – F. A. WILCHES: *Historia iuris canonici, I. Historia fontium et scientiae iuris canonici*. Romae, 1943.; vö. BÁNK (KJ 1960) i. m. 114.

³⁹ BÁNK (KJ 1960) i. m. 113–237.

⁴⁰ BÁNK (KJ 1960) i. m. 208–209.

tartalmaz, melyek latin szövegét, magyar fordítását és a CIC (1917) kánonjaiban való alkalmazását is jelzi Bánk.⁴¹ Általánosságban is elmondható erénye Bánk kézikönyvének a kánonjogtörténeti háttér alapos felvázolása, amellyel – a részletes teológiai, történeti és jogfilozófiai érvek felsorakoztatásán keresztül – a szerző minden bizonynyal a kortárs egyházjogellenes hangulattal szemben igyekezett védeni a kánonjog rendszerét.⁴² Jól ismerte, és kiváló jogérzéssel használta fel a legjelentősebb magyar jogtudósok (vö. Notter Antal, Moór Gyula, Szászy-Schwarz Gusztáv, Polner Ödön, Móra Mihály, Nizsalovszky Endre, Világhy Miklós stb.) munkáit, sőt, beépítette az akkor még új magyar Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. tv.) vonatkozó rendelkezéseit a jogalanyok és a jogcselekmények tárgyalásába.⁴³ Az egyházi hivatalok betöltésének a kérdéskörét széles nemzetközi kitekintéssel, különösen az egyes konkordátumok sajátosságai következtében kialakult eltérő jellegzetességek figyelembevételével írta le.⁴⁴ A II. kötet szentségi jogi része – amely az *Igazgatási jog* című könyvben kerül tárgyalásra – a házasságjog tiszta és áttekinthető rendszerének összefoglalásán túl,⁴⁵ gazdag és világosan szerkesztett kifejtését adja a többi szentségre és szentelményre vonatkozó egyházfegyelemnek, különös tekintettel a liturgikus könyvek előírásaira és a partikuláris jogra.⁴⁶ Az eljárásjog részletes kifejtése nemcsak a kánoni per joghatósági, szervezeti, személyi és fegyelmi előfeltételeit ismerteti,⁴⁷ valamint a peres eljárás lefolyásának a pontos menetét magyarázza,⁴⁸ de figyelmet szentel a római és germán jogi hatás megvilágításának, valamint a klasszikus kánonjog kora eljárásjogának is.⁴⁹ Minden bizonnyal Bánk József kézikönyvének eljárásjogi magyarázata gyakorolta – a házasságjogi fejezet mellett – a legnagyobb és legszélesebb hatást a magyarországi kánonjogi joggyakorlatra.

Ha végig tekintünk az 1943 és 1964 között a Hittudományi Kar, majd Hittudományi Akadémia Kánonjogi Tanszékén Bánk professzor irányításával elkészített és benyújtott licenciátusi és doktori dolgozatok témáin, látható, hogy azok az egyházjog részterületeinek széles skáláját ölelik fel. Mind a személyi jogi, az egyházi vagyoni jogi, házasságjogi, eljárásjogi, büntetőjogi, mind a keleti jogi, egyházjogtörténeti és állami egyházjogi kérdések is helyet kapnak az aktív tudományos műhelymunkáról tanúskodó anyagban.⁵⁰ Az 1960-as évektől az új Egyházi Törvénykönyv kihirdetéséig (1983. január 25.), sőt, a mindennapi jogalkalmazás segédeszközeként Magyarországon egészen 1992-ig, Bánk kézikönyve volt a legalapvetőbb támpont a kánonjogi kérdések megoldásában, az egyházmegyei hivataloktól kezdve, az egyházi bíróságokon

⁴¹ BÁNK (KJ 1960) i. m. I. 277–284.

⁴² ERDŐ (2002) i. m. 75.

⁴³ BÁNK (KJ 1960) i. m. 338–339., 356–358.

⁴⁴ BÁNK (KJ 1960) i. m. 598–606.

⁴⁵ BÁNK (KJ 1963) i. m. 142–280.

⁴⁶ BÁNK (KJ 1963) i. m. 49–141., 280–357.

⁴⁷ BÁNK (KJ 1963) i. m. 463–505.

⁴⁸ BÁNK (KJ 1963) i. m. 505–565.

⁴⁹ BÁNK (KJ 1963) i. m. 411–419.

⁵⁰ Részletesen vö. SZUROMI (2006) i. m. 145–146.

keresztül, egészen a plébániai munkáig. Annak ellenére, hogy Erdő Péter *Egyházjog* című kézikönyve,⁵¹ valamint kommentált bilingvis törvénykönyv-kiadása,⁵² a hatályos Kódex rendelkezéseinek értelmezésében és alkalmazásában átvette azt a feladatot, amelyet a CIC (1917)-hez kapcsolódóan Bánk József munkája betöltött Magyarországon; mégis a CIC (1917) és a CIC (1983) tudományos igényű összehasonlítása terén, valamint azokban az esetekben, ahol az új Egyházi Törvénykönyv rendelkezései a régi Kódex kánonjaival, fogalomkészletével és meghatározásaival szoros összefüggésben vannak, ott Bánk kézikönyve továbbra is megkerülhetetlen a kánonjogászai munkában.

5. Epilógus

1964. szeptember 15-én VI. Pál pápa (1963–1978) Bánk Józsefet győri segédpüspöké nevezte ki. Ez nemcsak azt jelentette, hogy a tapasztalt, az egyházjog szerteágazó irodalmát alaposan ismerő, és nemzetközileg elismert kánonjogász megvált a budapesti katedrától, hanem azt is, hogy kánonjogi műveltségét még inkább az egyház mindennapos intézményes működésének közvetlen hasznára tudta fordítani. Igaz ez a II. Vatikáni Zsinaton (1962–1965) való aktív részvételére,⁵³ de segédpüspöki (Győr, 1964–1966), apostoli kormányzói (Győr, 1966–1969), püspöki (Vác, 1969–1974) és érseki tevékenységére (Eger, 1974–1978) is. Amikor 1978. március 2-án – saját kérésére – visszakerült a Váci Püspökség élére, megtarthatta érseki rangját (vö. „érsek-püspök”: 1978–1987). Püspöki jelmondata a „Szelídséggel párosult határozottság” (*Pie severus – graviter mitis*) volt, amely tömören összegzi egész kánonjogászai, oktatói, lelkipásztori és apostoli munkáját. Erdő Péter Bánk József 2002. szeptember 7-én bekövetkezett halálakor úgy emlékezett meg róla, hogy „a háború utáni idők vitathatatlanul legnagyobb magyar egyházjogásza volt”.⁵⁴

⁵¹ ERDŐ P.: *Egyházjog*. (Szent István Kézikönyvek 7) Budapest, 2014.⁵

⁵² *Codex iuris canonici – Az Egyházi Törvénykönyv*. (hivatalos latin szöveg magyar fordítással és magyarázattal; szerkesztette, fordította és a magyarázatot írta Erdő P.) Budapest, 2015.⁵

⁵³ ERDŐ (2002) i. m. 75.; TURÁNYI (szerk.) i. m. 378.

⁵⁴ ERDŐ (2002) i. m. 75.

